

مواجهه فقهی حقوقی با رمزارزها در مسیر جهانی شدن - یک ضرورت

احسان حبیبی دهکردی^{۱*}، رسول اباف^۲

۱. کارشناس ارشد تجارت بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲. استادیار حقوق خصوصی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

(دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۲)

Jurisprudential Legal Confrontation with the Cryptocurrencies in the Path of Globalization - A Necessity

Ehsan Habibi Dehkordi^{1*}, Rasoul Abafat²

1. Master of International Trade, Tehran University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor of Private Law, Payame Noor University, Tehran, Iran

(Received: 04/Apr/2022)

Accepted: 13/Aug/2022)

Abstract

Crypto currency is a cryptocurrency-based currency that, despite its decentralized management of users, has always secured payments and operations. Fast transfer with low cost, decentralized issuance, definite amount and high security of storage prevent the blocking or seizure of this type of asset. Islamic thinkers have two different views on the cryptocurrency. It is haram and forbidden and it is permissible and unobstructed. In addition to these religious challenges, due to the peer-to-peer transfer and decentralization and the consequent elimination of intermediary institutions, the requirement for policy-making in the face of this emerging economic phenomenon has become particularly important. Especially since every day we see tremendous advances in technology, the growth of multinational corporations, the integration of the national economy into the realm of global economies, the change of monetary and financial systems, and finally the creation of new and decentralized global markets. In the drawn space, the new monetary system is a necessity and facing such a space is undeniable. In the meantime, crypto currency is a precursor to the awareness of governments to provide the necessary conditions for global developments with the necessary policies at different levels of governance, legislation and regulation. Our country's approach has been different and sometimes contradictory since the emergence of this new phenomenon. Therefore, in this article, with the method of library analysis, we have dealt with jurisprudential and legal studies of encountering cryptocurrencies, and in the path of globalization, the comprehensive strengthening of this inevitable encounter before universality becomes a necessary necessity that we know.

Keywords: Currency, Cryptocurrency, Block Chain, Bit Coin, National Cryptocurrency.

چکیده

رمزارز، ارز مبتنی بر علوم رمزنگاری است که به‌رغم اداره غیرمتمرکز توسط کاربران، امنیت پرداخت و عملکرد در آن همواره مورد تأمین است. انتقال سریع با کمترین هزینه، غیر متمرکز بودن انتشار، معین بودن مقدار آن و امنیت بالای آن مانع عدم توقیف این نوع دارایی است. اندیشمندان اسلامی راجع به رمزارز دو دیدگاه متفاوت دارند. حرام و ممنوع بودن آن و مجاز و بلامانع بودن آن و در کنار این چالش‌های شرعی، با توجه به انتقال نظیر به نظیر و غیر متمرکز بودن و حذف تبعی نهادهای واسطه، لزوم سیاست‌گذاری در مواجهه با این پدیده نوظهور اقتصادی، اهمیت ویژه‌ای یافته است. به ویژه اینکه هر روز شاهد پیشرفت‌های شگرف تکنولوژی، رشد شرکت‌های چندملیتی، ادغام اقتصاد ملی در قلمرو اقتصادهای جهانی، تغییر نظام پولی و مالی و در نهایت ایجاد بازارهای جهانی جدید و غیر متمرکز هستیم. در فضای ترسیم‌شده، نظام جدید پولی یک ضرورت بوده و مواجهه با چنین فضایی انکارناپذیر است. در این بین رمزارز پیش‌قراولی بر آگاهی دولت‌هاست تا با سیاست‌گذاری‌های لازم در سطوح مختلف حکمرانی، قانون‌گذاری و تنظیم‌گری، بسترهای لازم برای تحولات جهانی را فراهم سازند. رویکرد کشور ما از بدو ظهور این پدیده نوین، متفاوت و بعضاً متناقض است. پس بنابراین، در این مقاله با روش تحلیلی کتابخانه‌ای، بررسی‌های فقهی و حقوقی مواجهه با رمزارزها را مورد اتمام خود قرار داده‌ایم و در مسیر جهانی شدن، تقویت همه‌جانبه این مواجهه اجتناب‌ناپذیر را قبل از جهان‌شمولی، یک ضرورت لازم می‌دانیم.

کلیدواژه‌ها: پول، رمزارز، بلاک چین، بیت کوین، رمزارز ملی.

مقدمه

با ظهور روزافزون تکنولوژی و فناوری در دنیای امروزی و در قرن بیست و یکم، پول از این مهم بی‌نصیب نمانده است. به طوری که در گذشته و از ابتدای پیدایش وسیله داد و ستد، مبادله میان مردم از طریق سکه‌هایی با ارزش مانند طلا و نقره به عمل می‌آمد. پس از آن، با پیشرفت علم و تکنولوژی پول از طریق چاپ بر روی کاغذهای مخصوص یا همان اسکناس به وجود آمد و هر کشور با توجه به عوامل مختلف مانند فرهنگ، زبان رسمی خود مقررات و طرق خاصی برای تولید پول در نظر گرفت و آن را در میان جامعه خود و همچنین جامعه جهانی رواج داد؛ به نحوی که پول و ارزها مانند دلار، یورو، پوند و... قابل تبدیل به یکدیگر شدند. در دوران کنونی، پیشرفت علم و فناوری بر پول و واسطه مالی میان مردم نیز اثر گذاشته و گونه جدیدی از پول یا ارز با عنوان ارزهای دیجیتال آفریده شد. فناوری زنجیره‌های بلوکی و بازده آن؛ یعنی ارز دیجیتال از فناوری‌های مهم پیشرفت بیش از پیش علم در عصر حاضر هستند. ارز دیجیتال و به بیان ساده‌تر ارز یا پول‌هایی که وجود خارجی و فیزیکی ندارند، در واقع یک شکل الکترونیکی از پول است که به صورت رمزنگاری شده در اینترنت از یک نفر دیگر متصل می‌شود. رمزارها غیر قابل هک هستند. اطلاعات مربوط به مالکیت ارز دیجیتال و تراکنش‌ها روی شبکه‌ای که بلاک‌چین نامیده می‌شود، قرار دارد. این شبکه اطلاعات مذکور را در اختیار عموم قرار می‌دهد و همه کاربران می‌توانند سابقه تراکنش‌ها را ببینند، از معروف‌ترین ارزهای دیجیتال می‌توان به بیت‌کوین، اتریوم، ریپل، لایت کوین و مونرو اشاره کرد و از تفاوت‌های پول معمولی یا همان ارزهای رسمی (مانند: ریال، دلار، یورو و...) که توسط بانک مرکزی هر کشور منتشر می‌شود می‌توان به این مهم اشاره کرد که بانک مرکزی باید مقداری شیء با ارزش نظیر طلا به عنوان پشتوانه این پول منتشر شده در اختیار داشته باشد، اما ارز دیجیتال این‌گونه نیست و بیشتر بدون هیچ‌گونه پشتیبانی فیزیکی منتشر می‌شوند، البته استثنائاتی نیز در این میان وجود دارد، مانند ارز دیجیتال (وان گرام) توسط یک استارت‌آپ اماراتی عرضه شده و منطبق با قوانین شرعی اسلامی و دارای پشتوانه طلا است. دومین تفاوت پول معمولی با ارز دیجیتال به ساختار و تراکنش آنها مربوط می‌شود. در تراکنش‌های آنلاین بین دو نفر یک واسطه، معمولاً بانک وجود دارد که بر آن نظارت می‌کند، اما نقل و انتقال ارز دیجیتال بین دو نفر به صورت هم‌تا به هم‌تا صورت می‌گیرد و به جای یک نهاد با سطح مرکزی مثل بانک درستی تراکنش

در ارز دیجیتال توسط شبکه‌هایی از کاربران که بر روی شبکه بلاک‌چین حضور دارند، تأیید می‌شود. از دیگر تفاوت‌های ارز دیجیتال با پول رسمی بازگشت‌ناپذیری تراکنش‌های ارز دیجیتال است، در حالت عادی و در خریدهای آنلاین در صورت بروز مشکل یا اعتراض پرداخت‌کننده، امکان پیگیری و لغو تراکنش وجود دارد، اما تراکنش در ارزهای دیجیتال این‌گونه نیست و در صورت انجام، دیگر بازگشت‌پذیر نخواهد بود. حفظ هویت کاربر تفاوت بعدی است که در تراکنش‌های معمول آنلاین هویت کاربر احراز می‌شود، اما در ارزهای دیجیتال هویت کاربر محفوظ می‌ماند. همچنین کارمزد تراکنش‌های ارز دیجیتال پایین‌تر از شیوه معمول بوده و یا حتی گاهی صفر است. استفاده از واسطه‌های الکترونیکی و حذف واسطه‌های انسانی در معاملات تجاری دنیای تجارت و کسب و کار را متحول کرده است و به دنبال آن مسائل و چالش‌های فقهی و همچنین حقوقی مطرح شده که نیاز مبرم به بررسی و قانونگذاری‌های خاص دارد. در این پژوهش سعی بر آن شده که ابتدا تاریخچه‌ای مختصر از پیدایش پول و واسطه مالی تجاری بین افراد بررسی و چگونگی روند توسعه آن به ارزهای دیجیتال نیز بیان شود. سپس رمز ارز و اقسام آن و همچنین فناوری زنجیره بلوک یا بلاک‌چین تعریف شده است. همچنین نحوه استخراج، انتشار و خرید و فروش رمز ارز در ادامه نیز به اختصار بررسی خواهد شد. در مبحث بعدی مزیت‌ها و چالش‌های رمز ارزها را با عنایت به پدیده نوظهور بودن پولی تحلیل می‌کنیم و در مهم‌ترین مبحث پژوهش رمزارها را از منظر فقهی و حقوقی به چالش کشیده و در واپسین مبحث، جهانی شدن رمز ارز و رویکردهای مختلف را واکاوی می‌کنیم.

تاریخچه پیدایش پول و روند توسعه آن به ارزهای دیجیتال

انسان‌های اولیه در ابتدا قادر به تأمین نیازهای شخصی خود نبودند، برای رفع مایحتاج خود ناگزیر به دادوستد از طریق مال و پول شدند. در این رابطه حقوقی مال چیزی است که ارزش معامله داشته باشد و بتواند مورد داد و ستد قرار گیرد. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶: ۵۹۵؛ صفایی، ۱۳۸۹: ۱۲۳؛ امامی، ۱۳۸۶: ۲۶؛ شهیدی، ۱۳۸۶: ۵۰) به اعتقاد برخی از علمای حقوق دو عنصر برای مال ضروری است: اول آنکه مفید باشد و نیازی را اعم از نیاز مادی یا معنوی برآورد و دوم اینکه قابل اختصاص یافتن به شخص یا ملت معین باشد. (کاتوزیان، ۱۳۸۶: ۹) به هر حال مشکلات عدیده مانند سریع‌الفساد بودن پول کالایی یا

به اختلاف آنها در توصیف، تجزیه و تحلیل فرایند عملکرد این سیستم پرداخت باز می‌گردد. (عبدی‌پور، ۱۳۸۹: ۱)

۱. فناوری زنجیره بلوک (بلاک‌چین)

برای ثبت و تأیید معاملات مربوط به رمز ارزها از سیستم عامل‌های مجازی مبتنی بر رمزنگاری که از یک دفترچه «بلاک‌چین»^۶ تشکیل شده، استفاده می‌شود. در واقع جهت مستندسازی و بایگانی معاملات مربوط به رمز ارزها از سیستم بلاک‌چین بهره می‌برند. سیستم‌های بانکی برای ثبت اطلاعات خود به صورت متمرکز و در موقعیت مشخص عمل می‌کنند؛ در حالی که مرکز داده‌ای که شامل زنجیره بلوک است، کاملاً غیر متمرکز بوده و در کل جهان پخش است و هرکس در شبکه می‌تواند جزئیات آن را مشاهده کند که این مورد برترین مزیت این سیستم به شمار می‌آید. هر معامله در بلاک‌چین توسط معدنچیان^۷ انجام می‌شود. معدنچیان رایانه‌هایی اشخاصی هستند که با استفاده از اطلاعات ارائه شده با یک فرایند خودکار سوابق ذخیره شده در بلاک‌چین را بررسی می‌کنند و سپس شفافیت و قانونی بودن معامله توسط آنها تأیید می‌شود. بنابراین به طور کلی پس از پایان کار معدنچیان یا همان ماینرها، معامله تأیید شده، رمز ارز انتقال پیدا کرده و سابقه آن در دفترچه بلاک‌چین منعکس می‌شود و در پایان معدنچیان برای تأیید معاملات مذکور هزینه دریافت می‌کنند. (سیاه‌بیدی کرمانشاهی و سعید کناری‌زاده، ۱۳۹۷: ۱۵۲ و ۱۵۳)

۲. عملیات استخراج، انتشار و خرید و فروش رمز ارز

عملیات استخراج^۸ به فرایند تولید و پردازش تراکنش‌های رمز ارز گفته می‌شود که این کار توسط دستگاه‌ها یا سخت-افزارهای بسیار پیچیده به نام استخراج‌گر^۹ صورت می‌گیرد. ماینرها (استخراج‌گرها) در رمز ارز بیت کوین بدین شکل کار می‌کنند که ابتدا تعدادی تراکنش را بر اساس زمان ثبتشان، انتخاب می‌کنند و در یک بلاک به حجم یک مگابایت ثبت کرده و به شبکه پیشنهاد می‌دهند و سپس با حل معادلات پیچیده ریاضی و یا کامل کردن پازلها، بلاک رمزنگاری می‌شود و از این طریق امکان تغییر اطلاعات آن بلاک میسر

حمل دشوار پول فلزی سبب شد تا زمینه برای خلق و رواج پول اعتباری و کاغذی با پشتوانه طلا فراهم شود. (تفقدی اسراری، ۱۳۹۲: ۱۱۵؛ ابوبکر، ۲۰۱۸: ۷، ۸) وانگهی در سال ۱۹۷۱ میلادی رئیس‌جمهور وقت آمریکا «ریچارد نیکسون» تغییرپذیری مستقیم دلار آمریکا به طلا را لغو کرد و به این ترتیب پول با پشتوانه طلا به پول فیات^۱ یا بدون پشتوانه تبدیل شد. (محمودی، ۱۳۹۸: ۵۰۵) در پژوهش‌هایی که توسط دیوید چام^۲ و استفان برندز^۳ در سال ۱۹۸۳ راجع به ارز مجازی صورت گرفت و سپس توسط آدام بک^۴ توسعه داده شد، زمینه پیشنهاد پروتکل ارز رمزنگاری شده توسط وی دای^۵ به قصد تسهیل امور مالی و ایجاد پول، بدون حضور واسطه‌ها شکل گرفت. (نوری و نواب‌پور، ۱۳۹۶: ۵۴)

تعریف رمز ارزها و اقسام آن

Crypto-currency از ترکیب دو کلمه Crypto به معنای سری و پنهانی و همچنین currency؛ یعنی پول رایج و ارز تشکیل شده است. در تعریف رمز ارز می‌توان گفت: پول یا ارزی که بر پایه علوم رمزنگاری شده ایجاد شده و می‌تواند با استفاده از علم ریاضیات، کدهای رمزنگاری شده‌ای را ایجاد کند تا اطلاعات پنهان مانده و کسی نتواند در روند تولید، انتشار و انجام مبادلات خللی وارد آورد. (خادمان، کوشا و نوری، ۱۴۰۰: ۳۵۱) ارزهای دیجیتال به صورت الکترونیکی ذخیره و منتقل می‌شوند و شامل پول سنتی و بانکی و حتی ارزهای مجازی که بر مبنای صفر و یک هستند، نیز می‌شوند. بنابراین، ارز دیجیتال کلیه ارزهای غیر فیزیکی را در بر گرفته و مفهومی موسع دارد. (Wagner, 2014: 3) با توجه به انتقال نظیر به نظیر و غیر متمرکز بودن پول دیجیتال و رمز ارز که منجر به حذف نهادهای واسط و ناظر شده است، لزوم سیاست‌گذاری در مواجهه با این پدیده نو ظهور اقتصادی اهمیت دو چندان پیدا کرده است. (نوری و نواب‌پور، ۱۳۹۶: ۵۱) هرچند تعاریف متنوعی از رمز ارز وجود دارد و با پیشرفت فناوری ممکن است مصادیق رایج آن و همچنین تعریفشان تغییر کند، ولی از منظر حقوق عبارت رمز ارز دقت کافی ندارد. (رجبی، ۱۳۹۷: ۵؛ Greenberg, 20 April 2001) تنوع دیدگاه‌های یادشده

6. block chain
7. Miners
8. mining
9. miner

1. Fiat Money
2. David Cham
3. Stefan Brand
4. Adam Back
5. Wei Dai

با کمترین هزینه، غیر متمرکز بودن انتشار و معین بودن مقدار رمزارها (در برخی از آنها مثل بیت کوین این گونه است)، به علاوه امنیت بالا در ذخیره آنها به عنوان سرمایه که باعث می‌شود هیچ دولت و نهادهای نتواند دارایی افرادی که به شکل رمزارز است را بلوکه یا توقیف نماید.^۲ در مقابل مشکلات و چالش‌هایی هم وجود دارد و این چالش‌ها عبارت‌اند از: کاهش ارزش پول ملی به دنبال رواج رمزارها که هیچ‌گونه نظارتی از طریق دولت و بانک مرکزی بر آنها وجود ندارد، خالی شدن دست دولت‌ها بر اعمال سیاست‌های پولی، مشخص نبودن هویت فرستنده و گیرنده ارزهای دیجیتال که منجر به فرار مالیاتی می‌شود. عدم نقدشوندگی و مصرف برق دولتی از دیگر موانع رمزارها است (نوری و نواب‌پور، ۱۳۹۶: ۵۹-۶۶؛ خردمند، ۱۳۹۸: ۱۱۸) و بنابراین، بسیار ضروری است که نهادهای سیاستگذار ایران همانند سایر کشورها در خصوص استفاده از این نوع پول‌های مجازی، قوانین و مقرراتی وضع تا ضمن استفاده از ارزهای مجازی، از خطرات آن جلوگیری شود. (Murphy, 2015: 2)

رمزارها از منظر فقهی

در مباحث اسلامی ارزهای دیجیتال نامأنوس نیستند، بلکه فقط نیاز به شناخت و تطبیق بیشتر دارند. علمای شرعی به طور کلی در خصوص رمزارها دو دیدگاه متفاوت دارند. گروه اول اعتقاد بر حرام و ممنوع بودن آنها دارند و گروه دیگر اصل را بر جایز و بدون مانع بودن آنها می‌دانند. (ابوبکر، ۲۰۱۸: ۲۶-۲۱؛ روشن، مظفری و میرزایی، ۱۳۹۷: ۶۴ و ۶۵)

۱. مخالفان مشروعیت

۱-۱. اخلال در نظم و از باب حکم ثانوی

معایب رمزارها که قبلاً در همین نوشتار به اختصار به آن پرداخته شد، باعث شده گروه فقهای مخالف به این نتیجه برسند که استفاده از رمزارها موجب اختلال در نظام اقتصادی

نخواهد بود. رایانه‌های خانگی در مدت زمان کوتاهی توان حل مسائل پیچیده ریاضی یا تکمیل کردن پازل‌های مربوط به بلاک‌ها را ندارند. بنابراین، برای رفع این مشکل و حل سریع معادلات مذکور از تعداد زیادی کامپیوتر پر قدرت استفاده می‌شود که استخراج^۱ نامیده می‌شوند (هر استخراج در شبکه به عنوان یک ماینر شناخته می‌شود). در خصوص فرایند انتشار رمزارها به اختصار باید گفت که در فرایند انتشار، منتشرکنندگان کسانی هستند که پول‌ها را تولید می‌کنند و معدنچیان معادن، محاسباتی را طراحی می‌کنند که در این محاسبات، کنترل، پشتیبانی، اعتبارسنجی و مستندسازی رمزارها را در اختیار دارند. (سیاه‌بیدی کرمانشاهی و سعیدکناری‌زاده، ۱۳۹۷: ۱۵۵) الگوریتم‌های ریاضی رمزگذاری صحت معاملات را تأیید می‌کنند و هیچ کاربری نمی‌تواند در شبکه تغییر ایجاد نماید. (نواب‌پور، ۱۳۹۷: ۵) تبادل، خرید و فروش و استفاده از رمزارها به دو شکل امکان‌پذیر است: ۱- توسط افراد و با بارگیری نرم‌افزارهای لازم برای مشتری و نصب کیف پول مختص خود بر روی رایانه شخصی و مدیریت آن امکان‌پذیر است؛ ۲- با استفاده از خدمات صرافی‌ها انجام می‌گیرد که این نوع اخیر باعث شده استفاده از رمزارها و خرید و فروش آنها بسیار راحت و ایمن‌تر از سایر موارد ذکرشده صورت پذیرد. علاوه بر آن صرافی‌ها خدمات دیگری از قبیل: کیف پول، انتقال، ذخیره‌سازی و نگهداری رمزارها و همچنین تبدیل پول‌های سنتی به رمزارها و بالعکس را نیز فراهم می‌کنند. با توجه به خدمات صرافی‌ها، در جامعه امروز برای خرید و فروش کالاها به طور فزاینده‌ای از رمزارها استفاده می‌شود. (خردمند، ۱۳۹۸: ۱۱۴) برای مثال با اعلان ایلان ماسک (صاحب کمپانی بزرگ تسلا) که در ژانویه سال ۲۰۲۲ و از طریق توییتر به اطلاع عموم مردم جهان رسید، برخی محصولات این کمپانی آمریکایی با رمز ارز دوج کوین قابل معامله شد.

مزیت‌ها و چالش‌ها

هرچند که رمزارها دارای مشکلات و موانع فراوانی هستند، اما با این وجود، نمی‌توان گفت چالش‌ها آن قدر جدی هستند که بتوانند تجارت رمزارها را ممنوع کنند. از جمله فواید رمزارها می‌توان به انتقال سریع و بدون واسطه پول در هر نقطه از دنیا

۲. اخیراً طی تمهیداتی که FATF (گروه اقدام علیه پولشویی) برای جلوگیری از پولشویی دیده و به کشورهای عضو نیز پیشنهاد داده، امکان توقیف کیف پول آنلاین که توسط صرافی‌ها در اختیار کاربران قرار می‌گیرد، توسط دولت‌ها فراهم شده است. به بیان ساده صرافی‌ها برای فعالیت در هر کشوری موظف به رگوله شدن و در نهایت رهگیری آی‌پی سیستم کاربران هستند تا هنگامی که کاربران به کیف پول آن‌لین خود دسترسی پیدا می‌کنند، مشخص شود از کدام کشور قصد انجام تراکنش دارند. بنابراین امکان توقیف کیف پول توسط صرافی‌ها به تبع دستور دولت‌ها میسر شده است.

1. mining pool

لا تاكولو اموالكم بینكم بالباطل الا ان تكون تجارة عن تراض منكم»، این نتیجه را می‌دهد که اصل تراضی از پایه‌های اساسی در مبادلات است و با توجه به این اصل کلیه معاملات مبنی بر تراضی دو طرف صحیح می‌باشند و مشکوک الصحه و مقطوع الصحه در عموماً آیه شریف قرار گرفته و فقط مقطوع الفساد از آن خارج است (محمودی، ۱۳۹۸: ۵۰۹) و همین‌طور در خصوص اصل اباحه نیز می‌توان گفت: قاعده فقهی «الاصل فی المعاملات، الاباحه» جاری می‌شود؛ یعنی در معاملات تجاری اصل کلی قابل قبول بودن است، مگر اینکه کاملاً بر خلاف اصول شریعت باشد و دلیلی برای آن بیابیم. (روشن، مظفری، و میرزایی، ۱۳۹۷)

رمزارها از منظر حقوقی

بررسی و شناخت ماهیت حقوقی رمزارها به عنوان پدیده‌ای نوظهور در جهان امروز امری ضروری است؛ زیرا همه چیز به سرعت به سمت الکترونیکی شدن در حرکت است. برای توصیف حقوقی و تحلیل ماهیت آنها به عنوان پول باید در پیرامون سه کارکرد پول (وسیله مبادله بودن، سنجش ارزش، ذخیره ارزش) و همچنین تطبیق کارکردها بر رمزارها پرداخت. در جوامع نوین و همچنین از دید بین‌المللی شکی در پذیرش رمزارها به عنوان واسطه‌گری در مبادلات و تجارت در جهان وجود ندارد و تا زمانی که رمزارها در بین معامله‌گران در پلتفرم‌های معاملاتی اعتبار داشته باشند، به عنوان پول تلقی می‌شوند. برخی ایراد کرده‌اند که اعتبار رمزارها بستگی به دلار دارد، در حالی که دلار تنها مبنای سنجش ارزش آنهاست و رمزارها جای خود را در واسطه‌گری‌های مالی و معاملاتی باز کرده‌اند؛ هرچند که نوسانات قیمت باعث شده که این‌گونه استنباط شود که رمزارها کارکرد ذخیره ارزش را ندارند، لیکن این ایراد تنها در خصوص برخی از انواع آنها صادق است و در خصوص رمزارهای ملی و دارای پشتوانه صادق نیست و نمی‌توان رمزارها را به طور کلی با این ایراد از شمول پول خارج دانست. (خادمان، کوشا، و نوری، ۱۳۹۷) برخی از حقوقدانان این‌گونه ایراد کرده‌اند که در واقع حاکمیت است که به پول ارزش و اعتبار می‌بخشد و چون عموم رمزارها فاقد پشتوانه حاکمیتی هستند به همین دلیل آنها را پول تلقی نمی‌کنند، اما از آنجا که در گذر زمان متوجه می‌شویم که اگر اجتماع مردم شیئی را به عنوان پول تلقی کنند و در مبادلات به کار ببرند و مانع مبنایی وجود نداشته باشد، نقش حاکمیت در این خصوص فقط شناسایی این موجود خلق شده توسط جوامع است. برخی

و حتی سیاسی جامعه و کشور اسلامی خواهد شد. بنابراین، از جهت رعایت مصلحت و حفظ نظام اسلامی تا زمانی که قوانین و مقررات مطلوب و ساماندهی شده‌ای که مبتنی بر مسائل شرعی و فقهی باشد، به تصویب نرسد از استفاده این نوع پول باید جلوگیری شود (روشن، مظفری و میرزایی، ۱۳۹۷: ۶۶)؛ چراکه لزوم حفظ نظام به عنوان یک قاعده عقلی و ضروری از اهم امور مسلمین تلقی می‌شود. (مغنیه، ۱۳۷۷: ۳۲۸)

۱-۲. خلاف مصلحت از باب تضييع اموال

عمده دلواپسی شریعت در مورد پول، اهمیت حفظ ثروت و جلوگیری از نابودی ثروت ملی است. فقهای مخالف با استناد به ادله‌ای مثل قاعده لاضرر، قاعده احترام، قاعده اتلاف و مصلحت که همگی این قواعد نهی‌کننده سیاست‌های غلط پولی است، این‌گونه استدلال می‌کنند که اصل رمزارها مشروع و مجاز هستند فقط تا زمانی که در نظام پولی و بانکی کشور وارد نشده و تأثیرات نامطلوبی نگذارند، اما اگر به دنیای حقیقی وارد و باعث پدیده‌هایی همچون تغییر حجم پول و تضييع اموال گردند و نیز باعث تسهیل جرایم شوند با استناد به قواعد فقه حکومتی این مبادلات از نظر شرعی دچار اشکال هستند. (ابوبکر، ۲۰۱۸: ۱۳-۲۳) یکی دیگر از دلایل عدم نظارت کافی بانک مرکزی است. بانک مرکزی و دولت‌ها باید بتوانند بر گردش و مکانیسم‌های مرتبط با رمزارها مدیریت داشته باشند تا امکان بهره‌مندی از پول دیجیتال میسر و مجاز شود. (روشن، مظفری، میرزایی، ۱۳۹۷: ۶۷ و ۶۸)

۲. موافقان مشروعیت

مال بودن رمزارها و اصول صحت، تراضی و اباحه

بیشتر فقها با عنایت به عبارت «المال ما یبذل بازائه المال»، در حقیقت مال را چیزی می‌دانند که در عرف ارزش داشته باشد و این خصوصیت در مورد رمزارها صادق است؛ زیرا که اصولاً شرایط پول را دارند و در بسیاری از مبادلات به عنوان واسطه قرار می‌گیرند و در بین افراد زیادی به عنوان روش پرداخت، کاربرد دارند. بنابراین، معیار شریعت برای پول دانستن رمزارها که همانا پذیرش آن توسط مردم و یا به حکم قانون می‌باشد، به عنوان مال اعتباری، بر رمزارها نیز کاملاً صادق است (ابوبکر، ۲۰۱۸: ۱۳-۱۸) و همین‌طور بر اساس اصل صحت نیز وقتی در معاملات رمزارها شک می‌شود اصل بر صحت آن است، مگر اینکه دلیلی بر خلاف آن کشف شود (همان: ۲۳) و در خصوص اصل اباحه توجه به آیه شریفه «یا ایها الذین آمنو

چنین فضایی نیاز به سیستم جدیدی از ویژگی‌های مالی و نیز منابع پولی متفاوت که بتواند در پرتو فضای اقتصادی جهانی کنونی به نیازهای بازارهای جهانی و فرامرزی و شرکت‌های چندملیتی پاسخگو باشد، وجود داشت؛ به همین دلیل ارزشهای مجازی ظهور پیدا کردند و مفهوم پول به‌روزرسانی شد و دولت‌ها باید سیاست‌هایی اتخاذ کنند که هم بتوانند از مزایای تحولات پر سرعت ذکرشده استفاده کنند و هم از آسیب‌های آن در امان باشند. (همان: ۳۶-۳۴)

۱. مزیت‌ها و چالش‌ها در مسیر جهانی شدن

جهانی شدن بازارها و متعاقب آن ظهور رمزارزها مزیت‌ها و چالش‌هایی در بر دارد، از جمله مزایای آن می‌توان به از بین رفتن انحصارگرایی دولت‌ها و تقویت رقابت در بازارهای داخلی و بین‌المللی، تعدیل، ارتقا و بازنگری در ساختارهای اقتصادی و صنعتی دولت‌ها و نیز ترکیب نظام‌های مالی ملی و بین‌المللی اشاره کرد. از دیگر پیامدهای مفید الکترونیکی شدن پول، کوچک‌تر شدن دولت‌ها و کاربرد مفهیمی همچون دولت الکترونیک، کم‌رنگ شدن مرزها، گسترش و آغاز جریان‌های فرامرزی و بین‌المللی سرمایه است.

۱-۱. چالش‌های حکمرانی و ورود به قاعده فقهی (لاضرر)

ظهور پدیده رمزارزها و پذیرش آن توسط مردم به عنوان وسیله-ای برای انجام مبادلات و ظهور بازارهای مالی و سرمایه در جهانی بدون مرز به عصر طلایی انحصارگری دولت‌ها بر فعالیت‌های اقتصادی پایان داد و نیز قدرت دولت‌ها در توزیع و کنترل پول را محدود کرد. پیدایش شرکت‌های چندملیتی، رشد و گسترش بازارهای جهانی و فراملی به عنوان کاتالیزورهای فرایند مجازی شدن اقتصاد منجر به کم‌رنگ شدن مرزهای اقتصاد و افزایش جریان بین‌المللی سرمایه و تأثیر بر حکمرانی اقتصادی دولت‌ها شده که در نهایت جوامع به سمت اقتصاد دانش بنیان هدایت شده‌اند. مجموعه این فرایندها دولت‌ها را به این فکر واداشت که مشارکت در مجازی شدن اقتصاد می‌تواند باعث شود که بتوانند از فناوری‌های پیشرفته، سرمایه‌های خارجی و تجربه مدیریتی استفاده کنند. حکمرانی اقتصادی دولت در چارچوب سازمانی صلاحیت اجرای سیاست‌های اقتصادی دولت را داراست و باید در هنگام مواجهه با پدیده‌های اقتصادی نوین قادر به ایجاد تنظیمات ساختاری و اجرای مؤثر سیاست‌های مناسب باشد. دولت‌ها به منظور حفظ حکمرانی اقتصادی خود باید قدرت

دیگر از حقوقدانان این‌گونه ایراد کرده‌اند که به دلیل مالیت نداشتن رمزارزها نمی‌توان آنها را پول دانست و نیز رمزارزها را صرفاً یک حق دینی می‌دانند و نه پول. به باور ایشان رمزارزها تنها ارزشی در حد یک سند بدهی را دارا هستند و لیکن این اشکالات نیز بدین‌گونه قابل پاسخ هستند: ۱. در مال بودن رمزارزها تردیدی وجود ندارد و گونه‌ای از اموال ذاتی هستند که غیر مادی و ناملموس هستند؛ هم در جامعه ارزش مبادله‌ای دارند و هم در عرف و شرع به عنوان مال پذیرفته شده‌اند، البته برای تمامی رمزارزها نمی‌توان ماهیت یکسانی قائل شد و تفکیک رمزارزها و بررسی جداگانه آنها ضروری می‌باشد، اما برای اینکه قوانین نسبت به آنها جاری شوند، نیازمند شناسایی رمزارزها توسط دولت‌هاست. (همان) ۲. در تمام رمزارزها وجود تعهد دینی مصداق ندارد و بسیاری از رمزارزها به خودی خود ارزش معاملاتی دارند و مهم‌تر اینکه قابل تبدیل بودن یا نبودن، معیاری برای پول محسوب شدن نیست و قابلیت مبادلاتی و نیز پذیرش به عنوان ثمن از ارزش به‌سزایی برخوردار است. (عبدی‌پور، ۱۳۹۷) در نهایت از منظر حقوقی و در مقام نظری و تئوری اشکالی بر ماهیت پولی رمزارزها وارد نیست؛ چراکه پول اولیه نیز اوراقی بود که به خودی خود ارزشی نداشت و تنها تعهد دینی بر پایه طلا و نقره بود و بانک اوراق اسکناس را صادر می‌کرد و با درخواست دارنده اوراق، معادل آن طلا و نقره می‌داد و پول‌ها بیانگر یک حق مالی شخصی یا حق دینی با قابلیت انتقال بودند. آنچه مال بود، طلب دارنده از بانک ناشر بود و با این حال آن اوراق پول محسوب می‌شدند. از دید اقتصادی رمزارزها پتانسیل لازم برای ایفای کارکردها و وظایف پولی را دارا هستند. (همان)

جهانی شدن رمزارزها

امروزه جهانی شدن تقریباً تمامی مفاهیم و نظریه‌های علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، فلسفه و اقتصاد را تحت تأثیر قرار داده است. (ارغوانی پیرسلامی، میراحمدی، ۱۳۹۹: ۳۳) از دیرباز دولت‌ها سعی کرده‌اند نسبت به محصولات، مردم و سرمایه موجود در درون مرزهای کشور خود اعمال حاکمیت مطلق داشته باشند. لیکن در سال‌های اخیر پیشرفت شگرفی در خصوص تکنولوژی اتفاق افتاده است. از طرفی ایجاد و رشد شرکت‌های چند ملیتی باعث ادغام اقتصاد ملی در قلمرو اقتصاد جهانی شده است، به همین دلیل نظام پولی و گردش مالی اقتصادی تغییر یافته و در نتیجه اقتصاد کارکرد سنتی خود را از دست داده و بازارهای جهانی و غیر متمرکز ایجاد شده‌اند. در

شود. گروه آخر دولتهایی هستند که با اتکا به دلایل مختلفی از جمله اعتقاد بر اینکه تا زمانی که پدیده اقتصادی تأثیر خاصی بر نظام پولی و مالی کشور نگذاشته نباید در مقابل آن موضع گرفت و از آنجایی که تعجیل در تصویب قوانین، احتمال بروز خطا دارد، بنابراین سیاستی محتاطانه در پیش گرفته و از اظهارنظر در این خصوص امتناع کرده‌اند و روش عدم سیاست-گذاری را برگزیده‌اند. (ارغوانی پیرسلامی، میراحمدی، ۱۳۹۹: ۵۶-۵۴) حال چنانچه صرافی رمز ارز طبق مقررات عمل نکند (مثلاً رویه‌های پولشویی و شناسایی مشتری را به کار نگیرد)، از آن می‌توان برای پولشویی استفاده کرد. (کاظمی تبار و سالک، ۱۳۹۸) انجام پولشویی توسط این ارزها، کشف و تعقیب جرایم را دشوار می‌سازد و مجرمان می‌توانند منافع حاصل از جرم را به کشورهای دیگر منتقل کنند. فرامرزی بودن، گمنام بودن، نامتمرکز بودن، نبود نظارت نهاد مرکزی و الزامات قانونی، فقدان نظارت بر تراکنش‌ها، استفاده از اینترنت و آشنایی پلیس و نهادهای قانونی سبب می‌شود تراکنش‌ها به راحتی قابل شناسایی نباشد و فعالیت‌های مجرمانه مانند خرید و فروش مواد مخدر روانگردان سلاح و نرم‌افزارهای هک با سرعت و سهولت بیشتری انجام گیرد. (اف.ای.تی.اف، ۲۰۱۴) علاوه بر آن رمز ارزها به دلیل شناسایی نشدن هویت معامله‌گران میان خلافکاران محبوبیت دارند و سیاست‌گذاری‌های مناسب می‌تواند از فعالیت‌های غیرقانونی این چنینی جلوگیری به عمل آورد.

۲. رویکرد نهادهای بین‌المللی به رمز ارزها

با توجه به گستردگی روزافزون معاملات دیجیتال در بستر بلاک‌چین، امروزه سطح نوینی از معاملات بر روابط بین‌المللی تأثیر گذاشته و سازمان‌های بین‌المللی، در جایگاه نهادهای حاصل از این روابط، این فناوری نوین را پذیرفته‌اند و درصدد بررسی و وضع قواعد بر پایه رمز ارزهای دیجیتالی هستند. (همان: ۸ و ۶) برخی از نهادها و سازمان‌های بین‌المللی با توجه به نوع فعالیتشان در برابر معاملات مربوط به رمز ارزها واکنش حقوقی نشان داده‌اند؛ از جمله سازمان تجارت جهانی^۱ در گزارشی که همه‌ساله در خصوص پیشرفت تجارت جهانی منتشر می‌کند، به بررسی فناوری دیجیتال و پدیده نوظهور رمز ارزها و اثر آنها بر تجارت بین‌المللی پرداخته است و در

چارچوب سازمانی نهاد دولتی را افزایش دهند و نیز انعطاف-پذیری، قابلیت تحمل تغییر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را دارا باشند و توانایی اتخاذ تصمیمات جسورانه، عملی و عقلایی به موقع و در مقابل مسائل نوظهور را داشته باشند (همان: ۳۳)؛ چراکه به طور مثال بیت کوین دارای ریسک گسترده و ضررهای بسیار برای افراد و اقتصاد است که آن را مصداق قاعده (لاضرر) می‌سازد. ابداع ۳۰۰۰ رمز ارز تهدید بزرگی برای بیت کوین است. اگر سرمایه‌داران بزرگ پول خود را از بیت کوین خارج سازند یا کشورهای بزرگ آن را غیرقانونی اعلام کنند یا رمز ارز جذاب‌تری عرضه گردد، ارزش آن فرو ریخته و سرمایه افراد نابود می‌شود. (نواب‌پور و همکاران، ۱۳۹۷) الکترونیکی بودن بیت کوین، ریسک گم شدن، هک شدن، سرقت رمز از رایانه و گوشی شخصی، عدم دسترسی ورثه به حساب متوفی بدون داشتن رمز و غیره بیش از پیش رمز ارزها را به قاعده فقهی لاضرر نزدیک‌تر می‌کند.

۱-۲. چالش‌های سیاست‌گذاری و بستر فعالیت‌های غیرقانونی

به طور کلی دولت‌های مختلف با توجه به قدرت چارچوب نهادی‌ای که در اختیار دارند و نیز سایر ویژگی‌های حقوق اقتصادی مربوط به ساختار اقتصادی خود سه دسته سیاست متفاوت را در مواجهه با پدیده رمز ارزها اتخاذ کرده‌اند: گروهی از دولت‌ها استفاده از رمز ارزها را ممنوع اعلام کردند که علت غالب این نوع سیاست‌گذاری‌ها ایجاد مانع برای از دست ندادن کنترل سیستم پولی کشور، عدم اطمینان به رمز ارزها، نگرانی-های امنیتی و جلوگیری از خروج سرمایه از کشور و همچنین پیشگیری از تضعیف حاکمیت اقتصادی دولت است که چنین سیاست‌گذاری‌هایی مانع استفاده مردم از بازارهای رو به رشد مرتبط با ارزهای مجازی شده و نیز نوآوری را به سوی کشورهای دیگر رانده است. گروهی دیگر از دولت‌ها سیاست همراهی با رمز ارزها را در پیش گرفته‌اند و استفاده از این پدیده نوظهور را مجاز دانسته‌اند؛ با وجود اینکه این قبیل دولت‌ها استفاده از رمز ارزها را مجاز شمرده‌اند، اما در عمل سیاست-گذاری برای رمز ارزها دشوار می‌نماید؛ زیرا معایب خاصی وجود دارد از جمله اینکه با توجه به ساختار پیچیده رمز ارزها که نیاز به بانک‌ها برای نقل و انتقال ندارند، باعث شده بخش عظیمی از سرمایه در مسیری باشد که توسط دولت غیر قابل کنترل و نظارت است و این موضوع سبب می‌شود حکمرانی اقتصادی این دسته از دولت‌ها تحت تأثیر زیادی قرار گرفته و تضعیف

1. (WTO) world trade organization

همان گزارش مزایا و معایب رمزارزها و جهانی شدن تجارت آنها مورد کنکاش قرار گرفته است. اعضای سازمان موصوف درصدد ارتقای تجارت دیجیتال هستند و نیز در حال بررسی حجم تغییرات تجارت دیجیتال و نتیجه آن بر اقتصاد جهانی و دولت‌ها و تغییر چارچوب معاهدات عمومی تجارت و خدمات هستند. مدیر کل سازمان جهانی مالکیت فکری^۱: «فرانسیس گری^۲» در مصاحبه‌ای درباره آینده فناوری‌ها و چالش‌ها و فرصت‌های آن صریحاً بلاک‌چین را فرصتی برای محافظت از حقوق مالکیت فکری^۳ معرفی کرده و توجه همه‌جانبه به این فناوری نوین را راه حل اصلی بسیاری از مسئله‌ها و مشکل‌های حقوقی مربوط به حقوق مالکیت فکری عنوان کرده است.

۲-۲. رمزارزها در عرصه بین‌المللی

به طور کلی می‌توان گفت جوامع نوین تمایل زیادی به روش پرداخت از طریق رمزارزها نشان می‌دهند و افراد برای افتتاح کیف پول به صورت رمزارز و انجام تراکنش‌های سریع و آسان اقدام می‌کنند؛ چراکه در این روش هزینه‌های جانبی و کارمزدها به دلیل حذف واسطه‌ها به طور چشمگیری کاهش پیدا می‌کند و نیز پرداخت با این روش از تسلط دولت‌ها بر بازارها و انحصارگری آنها می‌کاهد. اشخاص حقوقی زیادی سعی می‌کنند شبکه‌های پرداختی معاملات خود را از این راه به‌روزرسانی کنند؛ برای مثال با توجه به استفاده مایکروسافت و ویکی‌پدیا از این شیوه پرداخت قدرت این رمزارزها آشکارتر از پیش شده است. شرکت‌های فناوری بزرگ همچون فیس‌بوک در تلاش جهت تأسیس نظام پرداختی شبیه به رمزارزها هستند، رستوران‌ها و فست‌فودهای بزرگی از جمله کینگ برگر برای برقراری پرداخت‌های بیت‌کوینی خود در حال تلاش هستند، تعداد زیادی از جواهرفروشی‌های بزرگ آمریکا جواهرات خود را چه به صورت اینترنتی و یا حضوری از طریق رمزارزها به فروش می‌رسانند که همگی این موارد حاکی از آن دارد که افراد در سراسر جهان معاملات سریع و آسان رمزارزها را ترجیح می‌دهند. (رحیمی، شریفیان، ۱۳۹۸: ۱۷ و ۱۸)

۳. رویکرد جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران از ظهور پدیده نوین رمزارزها تا به امروز رویکردهای متفاوت و متناقضی داشته است، مشابه رفتار دولت با فیلترشکن‌ها که از سیاست سکوت استفاده کرده است. شورای عالی مبارزه با پولشویی در دی ماه ۱۳۹۶ و با هدف جلوگیری از خروج ارز از کشور کلیه مبادلات مربوط به رمزارزها را غیر قانونی و در حکم کلاهبرداری و پولشویی اینترنتی دانست که این روند تا سال ۱۳۹۸ ادامه داشت که در تیر ماه همان سال بانک مرکزی در بیانیه‌ای اعلام کرد انتشار رمزارزها با پشتوانه ریال، فلزات گرانبها و انواع ارز در انحصار آن بانک می‌باشد و فعالیت اشخاص حقوقی در این زمینه غیر قانونی و بانک مرکزی حق پیگرد قانونی در این زمینه را دارد و هر گونه خسارت مالی ناشی

همان گزارش مزایا و معایب رمزارزها و جهانی شدن تجارت آنها مورد کنکاش قرار گرفته است. اعضای سازمان موصوف درصدد ارتقای تجارت دیجیتال هستند و نیز در حال بررسی حجم تغییرات تجارت دیجیتال و نتیجه آن بر اقتصاد جهانی و دولت‌ها و تغییر چارچوب معاهدات عمومی تجارت و خدمات هستند. مدیر کل سازمان جهانی مالکیت فکری^۱: «فرانسیس گری^۲» در مصاحبه‌ای درباره آینده فناوری‌ها و چالش‌ها و فرصت‌های آن صریحاً بلاک‌چین را فرصتی برای محافظت از حقوق مالکیت فکری^۳ معرفی کرده و توجه همه‌جانبه به این فناوری نوین را راه حل اصلی بسیاری از مسئله‌ها و مشکل‌های حقوقی مربوط به حقوق مالکیت فکری عنوان کرده است. (رحیمی، شریفیان، ۱۳۹۹: ۱۰) نخستین نهاد سازمان ملل متحد که رمزارزها را به عنوان واحد پول پذیرفته آژانس حمایت از کودکان^۴ است و همچنین نهاد مذکور نخستین نهادی است که تراکنش ارزهای دیجیتال را پذیرفته و رمزارزها را برای تأمین بودجه فناوری متن باز به نفع کودکان و نوجوانان سراسر جهان استفاده کرده است. نهاد مذکور کمک‌های مالی عمومی را به صورت رمزارز می‌پذیرد و رمزارزهای مذکور سپس در همان مرجع خرج می‌شود. در سال ۲۰۱۹ مدیر اجرایی بنیاد اتریوم در مصاحبه‌ای بیان کرد: «بنیاد اتریوم در مورد آنچه اتریوم و فناوری بلاک‌چین می‌تواند برای جوامع بشری انجام دهد، بسیار هیجان‌زده است. ما همراه با یونیسف درصدد بهبود و ارتقای دسترسی مردم به نیازهای اولیه و حقوق و منابع هستیم. همچنین برای پشتیبانی از تحقیق و توسعه پلتفرم اتریوم و رشد و پرورش جامعه‌ای گام برمی‌داریم که در سال‌های آتی از این فناوری بهره خواهد برد. ما از رهبری و راهنمایی‌های یونیسف و کمیته‌های ملی حاضر در خانواده یونیسف، برای ایجاد پیشرفت همسو با یکدیگر، بسیار سپاسگزاریم». (همان‌جا) در نهایت صندوق بین‌المللی پول^۵ به عنوان تنها نهاد بین‌المللی بانکی است که اصل رمزارزها را پذیرفته و راهبردهایی برای توسعه آنها ارائه کرده است. (همان)

۲-۱. رمزارزهای جهان‌روا

1. (WIPO) world International property organization
2. Francis Gray
3. intellectual property rights
4. the united national children's fund (UNICEF)
5. (IMF) international monetary fund

(Dewey, 2019: 262-264; Xinhua net, 2018)

در هندوستان بانک مرکزی هند با هشدارهایی در مورد ارزهای رمز پایه، در سال ۲۰۱۷ روشن کرد که بیت کوین فروش قانونی ندارد. دولت هند در حال حاضر هیچ قانونی را برای پوشش بیت کوین یا ارزهای رمزنگاری شده دیگری ندارد، اما ممکن است در آینده به دنبال معرفی مقررات باشد. با این حال، بانک مرکزی هند همکاری مؤسسات مالی در هند با صرافی‌های بیت کوین و سایر خدمات مرتبط با ارز رمزنگاری شده را منع کرده است. این ممنوعیت به چالش کشیده شده است و از اوت سال ۲۰۱۹ دادگاه عالی هندوستان همچنان در حال بررسی پرونده است. در ایالات متحده رمز ارزها به عنوان کالا شناخته شده و دارای اشخاص هستند. آلمان رمز ارزها را به عنوان ارز شخصی و ابزار پرداخت شخصی مورد شناسایی قرار داده است. در سنگاپور قوانین مالیاتی ارزش افزوده جهت استفاده از رمز ارزها وضع شده است. کشور دانمارک معاملات رمز ارزها را پذیرفته، لیکن دارای حقیقی اشخاص نمی‌داند و استرالیا هیچ‌گونه محدودیتی در این زمینه اعمال نکرده و در نهایت اردن و لبنان فعالیت در خصوص رمز ارزها را جرم‌انگاری کرده‌اند. (رحیمی، شریفیان، ۱۳۹۹: ۱۷) در بریتانیا برای تجارت‌های بدون شرکت، مالیات بر درآمد به سود و زیان قابل پرداخت در معاملات ارزهای رمزنگاری شده تعلق می‌گیرد. اگر یک کاربر شخصی به عنوان سرمایه‌گذار اقدام به خرید و فروش سکه کند، از درآمدی که پس از معامله با ارزهای رمزنگاری شده حاصل می‌شود، مالیات دریافت می‌کند. چنین سودهایی شامل مالیات بر سود سرمایه شده و این مالیات برای هر سود حاصله که شامل ارز رمزنگاری شده باشد، قابل پرداخت است. (Dewey & LLP, 2020; Ross, 2015)

بحث و نتیجه‌گیری

رمز ارزها یکی از مهم‌ترین و بارزترین دستاوردهای تکنولوژی و فناوری در عصر حاضر هستند. دستاوردی که می‌تواند کل جریانات اقتصادی مبادلات و روابط تجاری در سطح بین‌المللی را متأثر از وجود خود سازد حتی تا آنجا که می‌تواند انقلابی شگرف در تمام وسایل مالی داد و ستد اعم از پول طلا و غیره به وجود آورد. به همین سبب بررسی و شناخت دقیق ماهیت آنها از تمامی جهات چه از لحاظ شرعی و حقوقی و تدوین قوانین خاص متناسب و کاربردی و چه از لحاظ فیزیکی و قابلیت‌های نقل و انتقال هک و غیره برای جلوگیری از بروز پیامدهای ناخوشایند و استفاده بهینه بیش از هر چیز مورد نیاز است. رمز ارزها از نظر فقهی مخالفانی به دلیل اینکه وجود یا تبیین احکام ثانوی رمز ارزها و یا نگرانی بابت از

از مبادلات رمز ارزها متوجه ناشرها، قبول‌کننده‌ها و متعاملین است. به طور کلی ایران مقررات خاصی جهت حمایت از متضرران جرایم مرتبط با رمز ارزها ندارد و رسیدگی به آن در بستر قوانین عام می‌باشد. در ۱۳ مرداد سال ۱۳۹۸ هیأت وزیران فرایند استخراج رمز ارزها را به عنوان صنعتی نوین تعریف کرده است، اما به طور کلی و در مقام عمل استخراج رمز ارزها در ایران با تعقیب قانونی مواجه است و متخلفان به پرداخت جرایم سنگین معادل چهار برابر هزینه برق مصرفی سالانه و همچنین جریمه کالای قاچاق وارده به کشور (دستگاه‌های استخراج‌گر) محکوم می‌شوند و نیز دستگاه‌های استخراج‌گر نیز مصادره می‌شوند. لازم به ذکر است که امکان طرح شکایت از معامله‌گران رمز ارزها تحت عنوان تحصیل مال از طریق نامشروع و کلاهبرداری اینترنتی وجود دارد؛ لیکن رسیدگی به این‌گونه جرایم با محدودیت‌هایی مواجه است. هرچند که در حال حاضر و در واقعیت جامعه صرافی‌ها بدون مواجهه با مانع، آزادانه به خرید و فروش ارزهای دیجیتال مبادرت می‌کنند. (همان: ۱۲ - ۱۶)

۴. رویکرد کشورهای دیگر به رمز ارزها

تا به امروز کشوری را نمی‌توان یافت که رمز ارزها را به عنوان پول رایج ملی و یا ارز دیگر کشورها مورد شناسایی قرار داده باشد. البته کشورهایمانند: ایالات متحده آمریکا، آلمان، چین، ژاپن، کره جنوبی، هندوستان، سنگاپور، برزیل، دانمارک و استرالیا ممنوعیتی نسبت به استفاده از رمز ارزها در بازارهای مالی و پولی خود ایجاد نکرده‌اند و آنها را مجاز می‌دانند. دولت چین هیچ قانونی در زمینه تنظیم ارزهای رمزنگاری شده تصویب نکرده است. نهادهای نظارتی، ارزهای رمزنگاری شده را به عنوان پول قانونی یا ابزاری جهت پرداخت خرده‌فروشی به رسمیت نمی‌شناختند و سیستم بانکی چین هیچ ارز رمزنگاری شده موجود یا ارائه خدمات مربوط به آن را نمی‌پذیرد. در بخشنامه‌ای در سال ۲۰۱۳، دولت بیت کوین را به عنوان یک کالای مجازی تعریف کرد، اما در حالی که به شهروندان در مورد خطرات کالاهای مجازی هشدار می‌داد، این امکان را به آنها می‌داد تا آزادانه در تجارت اینترنتی این کالاها شرکت کنند. در سال‌های اخیر، به ویژه از سپتامبر ۲۰۱۷، دولت به دلیل نگرانی از ریسک‌های مالی مرتبط با چنین ارزهایی، مجموعه‌ای از اقدامات نظارتی را جهت سرکوب فعالیت‌های مربوط به ارزهای رمزنگاری شده انجام داده است و اخیراً معاملات رمز ارزها را به طور کلی منع کرده است و این در صورتی است که قبلاً رمز ارزها را به عنوان کالای خاص پذیرفته بود و مبادلات آنها را برای اشخاص حقیقی بر خلاف اشخاص حقوقی منع نکرده بود.

روشن، محمد؛ مظفری، مصطفی؛ میرزایی، هانیه (۱۳۹۷). «بررسی وضعیت فقهی و حقوقی بیت کوین». فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۸۷.

سیاه‌بیدی کرمانشاهی، سعید؛ کناری‌زاده، حمیدرضا (۱۳۹۸). «بررسی اجمالی مقررات ارز دیجیتال و پیامدهای قانونی آن». پژوهش‌نامه حقوق فارس، ۱۳۹۷.

شهیدی، مهدی (۱۳۸۶). حقوق مدنی ۳ (تعهدات). چاپ یازدهم. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.

صفایی سیدحسین (۱۳۸۹). دوره مقدمانی حقوق مدنی (اشخاص و اموال). جلد اول. چاپ یازدهم. تهران: بنیاد حقوقی میزان.

عبدی‌پور، ابراهیم (۱۳۹۷). «تحلیل حقوقی ماهیت پول الکترونیکی». حقوق خصوصی، سال هفتم، بهار و تابستان ۹۸، شماره ۱۶.

عسگری، سجاد (۱۳۹۹). «نسبت‌شناسی رمزارز در نظام تقنینی ایران». مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۵، شماره ۱۱۳.

عیوضلو، حسین؛ موسویان، سیدعباس؛ رضایی صدراآبادی، محسن؛ نوری، جواد (پاییز و زمستان ۱۳۹۸). «تحلیل فقهی، اقتصادی استخراج ارزهای مجازی در نظام اقتصادی اسلام و مطالعه موردی بیت کوین». معرفت اقتصاد/اسلامی، سال یازدهم، شماره ۱.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶). اموال و مالکیت. چاپ هفدهم. تهران: بنیاد حقوقی میزان.

کاظمی‌تبار، سیدجواد؛ سالک، زهرا (۱۳۹۸). «مبارزه با پولشویی با عصر بلاک چین». بابلسر: دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی انجمن ایرانی تحقیق در عملیات.

محمودی، اصغر (۱۳۹۸). «تحلیل ارزهای مجازی در پرتو فقه، حقوق و مطالعات تطبیقی». مطالعات حقوق خصوصی (حقوق).

مغنیه، محمدجواد (۱۳۷۷). فقه‌الامام جعفر الصادق. جلد ۲. قم: اسماعیلیان.

نواب‌پور، علیرضا (۱۳۹۹). مقدمه‌ای بر پول رمزنگاری شده، مبانی مالی، فنی و فقهی. جامعه امام صادق(ع)

نواب‌پور، علیرضا و همکاران (۱۳۹۷). «تحلیل‌های فقهی کارکردهای پول‌های رمزنگاری شده، مورد مطالعه بیت کوین». اقتصاد اسلامی.

نوری، مهدی؛ نواب‌پور، علیرضا (۱۳۹۶). «طراحی چارچوب مفهومی سیاست‌گذاری ارزهای مجازی در اقتصاد ایران». سیاست‌گذاری عمومی.

بین رفتن ثروت ملی و عوارض جانبی احتمالی رمزارزهاست، دارند و البته وجود رمزارز از لحاظ شرعی موافقانی نیز دارد و ایشان قائل به صدور جواز برای رمزارزها هستند، با این استدلال که رمزارزها مال هستند و اصل بر صحت این‌گونه معاملات است؛ هرچند که اصل تراضی و اصل اباحه نیز مهر تأییدی بر صحت این معاملات هستند، ناگفته پیداست با توجه به مزیت‌های رمزارزها همچون انتقال سریع و بدون واسطه با کمترین هزینه و غیره باعث جهانی شدن رمز ارزها شده است. با این حال این مهم در کشورهای مختلف از جمله جمهوری اسلامی ایران رویکرد و ابعاد متفاوتی داشته و در قالب پیشنهاد می‌توان گفت: به عنوان یک ضرورت انکارناپذیر از ابعاد مختلف حقوقی اقتصادی رمزارزها نیازمند طراحی و تصویب یک قانون خاص و دستورالعمل جامع و کلی و حتی در بُعد وسیع‌تر تحت عنوان کنوانسیون و الزام کلیه کشورهای عضو به رعایت این مقررات و دستورالعمل‌ها برای جلوگیری از تضییع حق و استفاده سودمندانه‌تر برای استفاده از رمزارزها است. ضرورتی که دولتمردان و علمای حقوق، اقتصاد، سیاست و سایر علوم مرتبط را در مواجهه این پدیده از جهات مختلف به‌ویژه فقهی و حقوقی در مسیر انکارناپذیر جهانی شدن با وظایف سنگینی مواجه می‌سازد.

منابع

ابوبکر، محمد (۲۰۱۸). «بررسی جامع فقهی بیت کوین ارزهای دیجیتال و بلاک چین».

ارغوانی پیرسلامی، فریبرز؛ میراحمدی، سعید (۱۳۹۹). «جهانی شدن ارزهای مجازی و حکمرانی اقتصادی دولت».

سیاست و روابط بین‌الملل، سال سوم، شماره ۲.

امامی، سیدحسین (۱۳۸۶). حقوق مدنی. جلد اول. چاپ بیست و هفتم. تهران: انتشارات اسلامیه.

جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۶). ترمینولوژی حقوق. چاپ هجدهم. تهران: کتابخانه گنج دانش.

خادمان، محمود؛ کوشا، ابوطالب؛ نوری، فاطمه (۱۳۹۷). «شناسایی ماهیت حقوقی رمزارزها با تحلیل ساختاری آنها در نظام حقوقی ایران». فصلنامه علمی مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۵، شماره ۱۱۵.

خردمند، محسن (۱۳۹۸). «بررسی فقهی استخراج و مبادله رمزارزها با تمرکز بر شبکه بیت کوین». معرفت اقتصاد اسلامی.

رجبی، ابوالقاسم (۱۳۹۷). «ارز مجازی، قانون‌گذاری در کشورهای مختلف و پیشنهادهایی برای ایران». مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

- Dewey, J. (2019). *Block Chain & Cryptocurrency Regulation*. URL: https://www.acc.com/sites/default/files/resources/Val/members_only.Artic.pdf 262:264.
- Dewey, J.; LLP, H. & K. (2020). *Block chain and cryptocurrency regulation in Africa*.
<http://fa.m.wikipedia.org>
<http://khanesarmaye.com>
- Poorhashemi, A. (2020). "Emergence of International Environmental Law: as a new branch of International Public Law". *CIFILE Journal of International Law*, 1(2), pp. 33-39. doi: 10.30489/cifj.2020.218985.1013.
- Poorhashemi, A. (2021). "Quell development pour le droit international de l'environnement au 21ème siècle?" *CIFILE Journal of International Law*, 2(3), pp. 76-87. doi: 10.30489/cifj.2020.238827.1018
- Ross, A. (2015). *Tribunal rules on admissibility of hacked Kazakh emails*. United Nations Convention against corruption (2005). Vienna: UN. FATF, Money Laundering Using New Payment Methods, 2010.
- Xinhua net (2018). Zhou Xiaochuan: Future Regulation on Virtual Currency Will Be Dynamic, Imprudent Products Shall Be Stopped for Now [WWW Document], URL http://www.xinhuanet.com/finance/2018-03/10/c_129826604.htm (in Chinese).

COPYRIGHTS

© 2022 by the Authors. Licenses PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

